

Turinys

1 skyrius. Įsručiai	9
<i>Nuo 1944-ųjų vasaros iki 1945 metų sausio 20 dienos</i>	
2 skyrius. Karaliaučiaus tvirtovė	18
<i>Nuo 1945 metų sausio 21 iki balandžio 8 dienos</i>	
3 skyrius. Karaliaučius rusų apgultyje	71
<i>Nuo 1945 metų balandžio 9 iki 24 dienos</i>	
4 skyrius. Rotenšteino lageris	114
<i>Nuo 1945 metų balandžio pabaigos iki birželio vidurio</i>	
5 skyrius. Vokietijos centrinė ligoninė	150
<i>Nuo 1945 metų birželio vidurio iki spalio vidurio</i>	
6 skyrius. Grazymai	181
<i>Nuo 1945 metų spalio 19 iki 1946 metų sausio 20 dienos</i>	
7 skyrius. Janušėvas	230
<i>Nuo 1946 metų sausio 21 iki rugpjūčio 2 dienos</i>	
8 skyrius. Rozenbergas	280
<i>Nuo 1946 metų rugpjūčio 6 dienos iki 1947 metų gegužės</i>	

3

Karaliaučius rusų apgultyje

Nuo 1945 metų balandžio 9 iki 24 dienos

Sykį mačiau, kaip katė žaidžia su pele. Pelė vis dar buvo gana guvi ir tai katei labai patiko. Ji vis bandydavo pasprukti ir būdavo, kad jau atrodydavo, jog jai pavyko. Bet žvilgtelėjęs į nuobodžiaujančią katę greitai suprasdavau, kad pelytė ir vėl seniausiai jos dantyse. Net po kelių valandų ji vis dar buvo gyva. Leisgyvis sumaitotas gyvūnėlis jau nebeturėjo jėgų bėgti, kai ją stumtelėdavo katė, ji nesipriešindama tik nuslysdavo tai šen, tai ten. Katei nė motais, kad žaidimas – nelygių jėgų. Pažiūrėjus į pelę, atrodė, kad katė be reikalo taip karščiausi.

Galėjau pulti ir išgelbėti vargšą žvėrelį – būtų ramybė. Bet pasikiau pagalvojau, kas iš to, juk tūkstančiams pelių kasdien tenka ta pati dalis ir niekas jų negelbsti. Ar nereikėtų pagaliau imti ir atsakyti į šį gal kiek pasikeitusį klausimą? Kur kitur galėčiau rasti atsakymą, jei ne pats atsidūręs tos pelės kailyje?

1945 metų balandžio 9 diena

Paryčiais, apie 5 valandą, pabudau, išgirdęs neaiškius balsus ir skubius žingsnius. Pažadinau rezidentę ir paprašiau jos susiruošti.

– Kas atsitiko? – paklausė ji apsimiegojusi.
 – Spėčiau, kad rusai jau čia, einu pažiūrėti.
 – Rusai? Dabar? Buvau juos visai pamiršusi.
 – Nieko nepadarysi, – atsakiau, – juk ne kitaip viską ir įsivaizdavai.

Ji linktelėjo man. Užsivilkau baltą chalata ir išėjau į koridorių.

Czerneckis, mano asistentas iš Ukrainos, jau buvo beinaš manęs atsivesti, kad pasitikčiau rusus. Kai praėjau pro ligonius, keli jų kilstelėjo galvą:

– Čia jau buvo įsiveržę du rusai, atėmė laikrodžius, sumušė Wally.

Drąsioji smulkutė Wally gulėjo nejudėdama ant grindų greta kitų ligonių, veidas visas kruvinas. Kai ji pamėgino užstoti kelią, vienas rusas stvėrė ją už plaukų ir parbloškė veidu ant grindų. Jos viršutinis žandikaulis buvo lūžęs, išmušti dantys. Sąmonės dar nebuvo praradusi, bet nepratarė nė žodžio.

Prie pagrindinio pastato stovėjo du rusai ir kuitėsi lagamine. Žvelgdamas į juos nejučia suglumau. Jaučiausi kaip žmogus, išėjęs medžioti lokių ir pamiršęs šautuvą. Pasukome link jų, o jie liovėsi kuitėsi lagamine ir sužiuro į mus. Įrėmę į mus pistoletų-kulkosvaidžių vamzdžius, nuodugnai apieškojo. Mano palydovas pamėgino juos užkalbinti, deja, veltui. Jie tik murmtelėjo ir toliau darė, ką darę. Pasirodė ir kiti rusai, išeinantys iš pagrindinio bloko, apsikarstę keisčiausiais daiktais nelyg roges traukiantys arkliai. Ir jie mus apšniukštinėjo, dingo mano plunksnakotis, o popieriniai banknotai ir dokumentai pasklido po visą teritoriją. Mano batai jiems pasirodė per prasti. Vėliau jie išsiskubino tolyn, mindžikuodami per griuvėsius ir bombų išmuštas duobes, kol dingo kitų pastatų kiaurymėse. Vaizdas buvo stulbinantis, atrodė, kad jie juda tik tiek, kiek būtina. Prireikus galėjo ištiesti rankas ir pasileisti visomis keturiomis.

Pagrindiniame pastate jie jau darbavosi iš peties. Rūsio koridoriais kelią skyniausi kaip per tankmę, vis turėjau sustoti

ir leistis apčiupinėjamas. Iš visų kampų negarsiai girdėjosi, kad žmonės bando priešintis. Ligonius vertė iš lovų, nuimdavo tvarsčius, šen bei ten buvo padegtos didesnės popierių krūvos, kad būtų šviesiau. Kiti beviltiškai mėgino gesinti. Iš paskutiniųjų ieškojome kokio nors karininko, nes jei ir toliau viskas bus kaip dabar, nekas iš mūsų teliks.

Ambulatoriniame skyriuje jaunos slaugytojos bandė gintis nuo kelių ypač įkyrių kareivių. Net nedrįsau įsivaizduoti, kas bus, kai jie įsidrąsins. Dabar jie labai skubinosi, stengdamiesi kuo daugiau visko prisiglemžti. Aiškiausiai tai galėjai matyti ūkiniame pastate. Netekęs žado žiūrėjau į kalnus maisto produktų, kuriais su mumis tvirtovėje pastaraisiais mėnesiais niekas nesidalijo, mane apėmė pavėluotas įtūžis, kad visą tą laiką taikščiausi ir badavau, o ir mano pacientai badavo. Aplink puikiausius konservus rėkaudami šėlo kupeta rusų, o atsargos, kuriomis būtų galėję išstisus metus maitintis šimtai žmonių, buvo sunaikintos per keletą valandų.

Pagrindinės patalpos viduryje jau augo krūva sudaužytų stiklainių ir pradarytų skardinių. Maišų maišai miltų, cukraus, kavos buvo pilami lauk. Šalia pusiau pridengtas gulėjo lavonas. Už jo rusai, kareiviai ir civiliai nuo lentynų šlavė brangiausias maisto atsargas ir metė viską į naujas rietuves. Protarpiais kažkas pašaudydavo, pašūkalioldavo, pasistumdydavo. Pamėginau sužvejoti keletą nesudaužytų stiklinių, bet vienas rusas išmušė jas man iš rankų.

Operacinėje rezidentė kaip tik perrišinėjo pacientams tvarsčius. Čia prisiglaudęs buvo ir visas būrys slaugytojų, vaizdavusių, kad uoliai jai padeda. Rusai vaikštinėjo aplink sužeistus kareivius, tikrindami, ar jie neturi laikrodžių ir avėti tinkamų batų. Vienas jų, visai jaunas kareivukas, staiga pravirko, nes vis dar nebuvo radęs nė vieno laikrodžio. Jis pakėlė ranką su trimis ištiestais pirštais, sakydamas, kad nušausiąs tris vyrus, jei tučtuojau negausiąs laikrodžio. Ši beviltiška situacija išprovokavo

pirmąjį asmeninį kontaktą su rusais. Czerneckis ėmė ilgai su juo aiškintis, galiausiai iš kažkur atsirado ir laikrodis, kurį gavęs rusas nušvito ir dingo.

Pasirodė pirmieji rusų karininkai ir sudužo mano paskutinės viltys, kad gal viskas nesibaigs blogai. Bergždžiai mėginome juos užkalbinti. Jiems aš buvau tuščia vieta – tas pats, kas daiktais apkarstyta kabykla. Ir apskritai į mane jie net akių nepakeldavo. Porą slaugytojų, netyčia pasitaikiusių kelyje, jie sugriebė ir nusitempė, paskui paleido visas sutaršytas, dar nespėjusias susivokti, kas joms nutiko. Pagyvenusioms moterims dar reikėjo tuo patikėti. Jos tik beprasmiškai klaidžiojo koridoriais. Pasislėpti nebuvo kur. Ir jas puldavo vis nauji kankintojai.

Nelyg sapne slankiojau po mūsų rūsius, bandydamas suprasti, ko Viešpats čia iš manęs tikisi. Czerneckiui iš vieno sukalbamo ruso pavyko sužinoti, kad kol nepraeis šešios ar aštuonios dienos, kokios nors tvarkos net negalima laukti. Miestas esąs atiduotas kareiviams. Suvokiau, kad per visą karinę kampaniją jie pirmą sykį susidūrė su moterimis, daugybe moterų; ši mintis man buvo visiškai išgaravusi, o dabar staiga grąžino į negailestingą tikrovę.

Ar nebuvo taip, kad tą atsakomybę, kurią mums buvo leista priimti apsiausties laikotarpiu, jau buvome atidavę į Dievo rankas, pasikliaudami Jo gailestingumu ir vildamiesi gailestingumo tiems, kuriuos mums patikėjo. O dabar ta pati atsakomybė, tik nepakeliamai sunki, buvo numesta mums prie pat kojų. Būčiau tikėjęsis, kad mus užpuls laukinė ir pagrįstai keršto siekianti tauta, kuri akimirksniu viską taip nuniokos, kad niekas net nespės susigaudyti. Likę gyvi bus atsidūrę tokioje naujoje aplinkoje, kad savaimė supras, kaip jiems elgtis. Tam tikra prasme prasidės jų naujas gyvenimas. Pirmojo gyvenimo istorijoje skubotai buvo padėtas taškas.

O kas toliau? Tiesą sakant, niekas nepasikeitė, tik dabar buvo naikinami ne pastatai, kaip iš pradžių, o žmonės. Lemiamo

sprendimo dėl mūsų taip niekas ir nepriėmė. Buvau visiškai išsišėmęs, net negalėjau melstis.

Tuo pat metu, savo paties siaubui, atradau naują jutimą – tai buvo savotiškas šaltakraujiškas smalsumas. Vis svarsčiau, kas iš tikrųjų čia vyko. Ar jie iš prigimties laukiniai, ar keršijo? Jei ir buvo kerštas, tai visai kitoks. Ar tik tas pats asmuo – kūrinys – nekeršijo žmogui, kūnas – sielai, kuri jam buvo primesta? Iš kur atsirado tie padarai – žmonės – tokie pat kaip mes, bet genami instinktų, kurie taip baisiai iškreipė jų pavidalą? Kiek dirbtinio chaoso! O dar ta buka lojanti kalba, kurioje Žodis, regis, jau seniai išnyko. Ir tie užsiundyti vaikišciai, penkiolikamečiai, šešiolikmečiai, kaip vilkai puolantys ant moterų, nelabai suprantantys, ką iš tikrųjų daro. Tai nebe Rusija, ne kuri nors tauta ar rasė – tai žmogus be Dievo, žmogaus grimasa. Antraip dėl viso to neįsčiau tokios gėdos, neatrodytų, kad ir pats esu kaltas.

Jei jų vietoje bent būtų mongolai! Jie man ir šiaip priimtinesni. Labiau nuspėjami, geriau išauklėti, todėl vakarietiška dvasia jiems artimesnė. Jų laukinė prigimtis nežeidė. Tarp jų buvo ir raumeningų žmogystų, kurių galūnės neįprastai gležnos, o laikysena natūrali.

Su vienu tokiu puskarininkiu susipažinau tarpininkaujant Czerneckiui. Jis sakėsi bandysiantis surasti kokį nors viršininką ir pakalbėti su juo apie mūsų ligonius, tarp kurių buvo daug užsieniečių. Tas puskarininkis – mano paskutinė viltis. Jei jam pasisektų ir jis sugrižtų, galbūt ne viskas būtų prarasta. O iki tol privalėjome stengtis išgelbėti tai, ką dar buvo įmanoma.

Vakare mūsų kiemo labirintas virto didžiule čigonų stovykla. Privažiavo šimtai mažučiu vežimų, traukiamų pasišiaušusių arkliukų. Visur aplink nedidelius laužus tupinėjo neaiškūs tipai, civiliai, net keletas moterų, kurie pasidėję puodus ant dviejų plytų uoliai ruošė maistą. Atrodė, kad atsidūrėme Azijos gilumoje, kad kaip tik taip viskas ir buvo suplanuota. Viskas vyko taip siurrealiai, tarsi kartotųsi sapnas. Visi karštligiškai rūšiavo

pavogtus daiktus. Tai šen, tai ten stoviniavo mūsų pacientai, regis, akiai pasidavę likimui, niekam neberūpintys, stebintys, kaip jų daiktais dalijasi kiti. Man darėsi bloga, vos pagalvojus apie naktį. Savotiškai palengvėjo, nors ir neilgam, kai pamačiau, kad visas pulkas netikėtai ėmė skirstytis, pasklido po Rosgarteną ir dingo centro link.

Atėjo naktis, o mūsų puskarininkis mongolas taip ir negrižo. Kiek galėjome, ir toliau rūpinomės ligoniais. Prancūzai vis dar buvo su mumis, pagelbėjo kaip įmanydami. Ir iš jų viską atėmė. Kai kam pavyko išgelbėti maisto, porą skardinių mėsos konservų, duonos – viską pasidalijome tarpusavyje.

Naktį operacinėje virė darbas. Prie ant operacinės stalo paguldymo paciento prietemoje nelyg šmėklos plušėjo penkiolika, kartais dvidešimt nebylių būtybių. Kartkartėmis, sutelkę jėgas, į operacinę atnešdavo naują sužeistąjį. Tiek daug jų vis dar gulėjo visuose kampuose, žaizdos netvarstytos dvi, kartais tris dienas. Rusai čia nesijautė savi. Jie kurį laiką stoviniavo gretimoje patalpoje, sykį pasikuitė tarp instrumentų, ieškodami žirklių. Tačiau slaugytojos čia buvo daugmaž saugios.

Įtampa atlėgo, kai iš pradžių mus iš toliau stebėjęs majoras pareikalavo, kad jam nuo veido pašalinčiau mažutę karpą. Pats įsitaisė ant operacinio stalo. Atsargiai, tarsi vyktų spektaklis, jį apdangstėme dideliais baltais rankšluosčiais, jam tai, regis, paliko išpūdį. Tik staiga jis pašoko ir įsakė savo pasiuntinukui užtaisyti automatinį pistoletą ir atsistoti greta manęs. Paskiau su palengvėjimu vėl klestelėjo ant operacinio stalo ir įsakė pradėti operaciją, tiesa, jos reikalingumas mums visiems atrodė smarkiai išpūstas. Operacija pasisėkė. Majoras liko sužavėtas ir dar ilgai mus sergėjo nuo naujų įsibrovėlių. Tas jo prielankumas mums parodė jį esant geros širdies žmogumi.

Pasikeisdami priguldavome ant grindų numigti, slaugytojos – tarp sužeistųjų. Paryčiais rusai nebesirodė.

Balandžio 10 diena

Vėlyvą rytmetį vėl viskas nuo pradžių. Kartkartėmis koridoriai dūzgė nelyg aviliai. Iš visų kerčių sklido garsūs moterų šauksmai. Velnio muzikoje atsirado dar vienas tonas, ne visai supratu, iš kur jis. Kol kas ryžtingai elgiantis dar pavykdavo sulaikyti įsibrovėlius. Dažnai padėtį gelbėdavo net netikėtai pasirodžiusi rezidentė. Bet dabar? Regis, rusai bus radę alkoholio.

Nelaukta visoje grūstyje prie įėjimo pamačiau mūsų mongolą. Kone puoliau jam ant kaklo. Pasirodo, jis rado atsakingą tarnybą, į kurią pažadėjo mus nuvesti. Nieko nelaukdami su Czerneckiu išsiruošėme. Prie mūsų prisijungė dar vienas rusas, kuris vis padėdavo apsiginti nuo smalsuolių, pripuolusių mūsų apieškoti. Rosgartene spūstis darėsi vis tirštesnė. Į kairę nuo mūsų degė Dievo gailėstingumo ligoninė; svarsčiau, ką jie darys su ligoniais, kurie visi gulėjo rūsyje. Iki pat Rosgarteno turgaus degė viskas, kas buvo dar nevisiškai sugriauta. Protarpiais karštis svilino bemaž nepakeliamai.

Per visą Kionigštrasę, pro Rosgarteno turgų ir toliau iki pat rūmų vinguriavo ilgiausia atvykstančių karinių pajėgų vilkstinė, į kurią įsiliejome ir mes. Turėjau įsignybti į šlaunį, kad patikėčiau, jog čia tikrovė, o ne sapnas. Vis kartočiau sau: „Karaliaučius, 1945-ieji.“ Kaip buvo galima anksčiau nepastebėti, kad tas senas, geras, garbus miestas, kurio niekas niekada taip ir nepriėmė už gryną pinigą, tik ir laukė šito grandiozinio spektaklio, kad galop užgestų! Kaip puikiai jis sergėjo savo paslaptį nuo mūsų, draugišką veidą apsigobęs šydu, – juk dar taip neseniai bindzinėjome gatvėmis nieko neįtardami, net jausdamiesi pranašesni. Šią miesto kaukę nuplėšė pernykštės vasaros vėtros, du anglų oro antpuoliai, ir po jų jis jau buvo pribrendęs šiai akimirkai. Plaukėme vidury lavos upės, kuri veržėsi iš kažkokios piktavalės žvaigždės ir liejosi į žemę. Dabar ji sukosi į dešinę – kodėl? O, taip, čia juk kadaise stovėjo namai ir maždaug čia anuomet gyveno mūsų dantistas. Ten aukščiau, dabar ore, jis tada dirbo.

Gal anksčiau jis retsykais pro langą žiūrėdavo į taikią gatvę, tarsi ko nors lauktų. Dabar tarp degančių griuvėsių gatvė vinguriavo laukinė, rėkaujanti minia, be pradžios, be pabaigos. Ar išties viskas vyko šią dieną? Ar tai jau nebuvo įvykę prieš du tūkstančius ar dešimt tūkstančių metų, o gal po tiek pat metų įvyks? Šią akimirką laikas dvigubinosi, trigubinosi. Neįmanoma aprašyti, kiek žmonių, gyvulių ir mašinų stūmėsi gatvėmis. Žinojau tik viena: tokia buvo pergalė, taip pergalė atrodė 1945-aisiais, taip ji turėjo atrodyti. Ir juokingos, ir žiaurios detalės, iš kurių susidėliojo visuma, man atrodė kaip nevalingi judesiai, kaip reakcija į darnų dinamišką fizikinį procesą. Net nuokalnė man pasirodė esanti svarbi, susirūpinęs svarbiau, ar išties Karaliaučius visada ir plytėjo gerokai žemiau nei Vidurinė Azija, kad dabar taip galėjo išsilieti pilkoji lava. Joje plaukiojo tai panirdamos, tai vėl išnirdamos būtybės! Ne, ne! Juk pats dabar ir buvau tokia būtybė. Mačiau, kaip stovėjau, klupinėjau, vėpsojau, veidas neryškus, pamirštas. Kas aš šiandien? Kas tie kiti? Dabar keista buvo vien pagalvojus, kad anksčiau žmonės valandų valandas stovėdavo ir stebėdavo paradus. Gal net čia, šitoje vietoje. Tikriausiai reginys turėjo būti vertas dėmesio. O čia – niekas viso to net nebūtų galėjęs išivaizduoti. Dėl ko tai vyko? Kas tie stebintieji? Ar viskas nebuvo absoliučiai beprasmiška? Ar Aukščiausiasis neapgaudinėjo pats savęs?

Judėjome toliau, link rūmų. Iš griuvėsių kaip šauktukas kyšojo bokštas, per visą ilgį įskilęs, tūkstančių šovinių suvarpytas, iškarštas, sukaptas. Pakėlęs akis viršuje pamačiau vis dar kabantį varpą. Nelauktai manyje prakalbo balsas, viską paaiškinantis ir paliepiantis: „Atmerk akis ir pasižiūrėk – visa, kas čia dedasi, iš tiesų būtų beprasmiška ir nereikalinga, pragariškas kvatojimas, jei tu nežiūrėtum. Tai nėra paprasta pasaulio istorijos akimirka, kuri ateina ir praeina, tai – pasaulio istorija vienintelę akimirką, tavo akimirką. Nūn tad pasižiūrėk ir akimis regėsi

Viešpaties šlovę.“ Ir šita murzina, išsekusi žemės kirmėlė, kokia dabar aš buvau, pašiurpo ištikta gilios palaimos.

Mane ir vėl nusinešė minia. Pasirodė mašinos, kuriose stovėjo apsiginklavusios bobos su šautuvais*, atrodančios kartu ir bauginamai, ir juokingai. Jų laikysena bylojo, kad jautėsi esančios pergalės dalis. Viduje juokiausi, puikiai suprasdamas, kad atrodžiau kaip tik taip, kaip turėjo atrodyti nugalėtieji.

Po griuvėsių nelyg sulytos vištos slankiojo dar likę miesto gyventojai. Sunku buvo juos pastebėti. Kartais juos išduodavo duslus, plasnojimą primenantis garsas, kai pasivydavo ir užpuldavo nenuilstantys pėdsekiai. Matyt, žmonės jau ieškojo duonos.

Prie mūsų prisijungė civilis, kuris mongolui atiteko iš vienos šutvės. Niekaip nesupratau, bet visoje šioje kamšatyje, matyt, buvo tam tikra sistema. Tas vyriškis kalbėjo rusiškai, regis, buvo sulaikytas kaip šnipas, atrodė kaip į spąstus įkliuvusi lapė. Už poros žingsnių mongolas stabtelėjo. Jis stumtelėjo vyriškį ant akmenų krūvos ir paliepė nusiauti batus. Paskiau vieną po kito nusiavė savuosius, ištiesė, kad tas juos nuvalytų, o pats apsiavė svetimus batus. Tam vyriškiui anie batai netiko, kaip ir daugeliui kitų, jam nieko kito neliko, kaip eiti vienomis kojineis. Labai abejojau, ar jam dar kada gyvenime prireiks avėti batus.

Kiek paėjęs mongolas mus paliko kairėje gatvės pusėje, o pats dingo angoje netoliese. Matyt, čia būta įėjimo į kadaise stovėjusio namo rūšį, gal kokios didesnės parduotuvės; jau ir nepasakysi, kas čia galėjo būti. Nesirodė ilgai; užtat kitos žmogystos tai išlįsdavo, tai įlįsdavo. Iš tikrųjų čia, atrodo, ir buvo ieškota vadavietė. Ši keista vieta buvo lankoma laikantis mirtinos rimties. Visi zujo kaip širšės. Po kurio laiko grįžo ir mūsų mongolas, nepratardamas nė žodžio parlydėjo mus atgal. Sužinojome, kad mumis niekas neketino pasirūpinti, nebent vėliau, po poros dienų. Nesmagu jam buvo mums tai pranešti. Tikriausiai jis nutuokė, kas mūsų laukia.

* Vok. *Flintenweiber* („bobos su šautuvais“) – rusų karės.

Balandžio 11 diena

Brėško. Operacinė buvo sausakimša. Nedidelis žvakigalis buvo visas mūsų apšvietimas. Naktis prabėgo be netikėtumų. Į mūsų rūsius atklysdavo vos vienas kitas rusas. Ant operacinio stalo gulėjo mirusi moteris, prie kurios dar plušėjo slaugytojos, užėjo rusas. Gulėdamas ant grindų snūduriavau. Gretimoje patalpoje girdėjosi tylus, ramus rezidentės balsas, ji kažką guodė. Tikras stebuklas, kad šią pragarišką naktį jai nieko nenutiko.

Kaip ir būgštavome, rusai rado alkoholio. A. Mendthalio likerių fabrike prie pat mūsų buvo sandėliuojami keletas tūkstančių litrų stipriųjų gėrimų, vargais negalais išsaugoti, lyg grynas pasityčiojimas – būtent šiai akimirkai. Ir ėmė plūsti į mus kaip žiurkės, baisiau už visas Egipto rykštes*. Nebūdavo nė minutės, kad kas neįremtų pistoleto vamzdžio ir koks snukis neužriaukotų ieškodamas sulfidino**. Taigi, daugelis šitų nelabųjų dar sirgo ir venerinėmis ligomis. Vaistinės jau seniai buvo ištuštintos, koridoriuose gulėjo krūvos sumindžiotų tablečių iš mūsų rezervo. Man nieko kito nelikdavo, kaip su tam tikra piktdžiuga nurodyti, ką buvo pridirbę jų sėbrai. Iš fabriko jie pas mus grūdosi būriais – karininkai, eiliniai kareiviai, rusų karės – visi girti. Nebuvo įmanoma kur nors nuo jų pasislėpti, nes po gaisrų visos apylinkės buvo kaip ant delno.

Nesitraukdami vienas nuo kito laukėme kokios nors pabaišos. Mirties baimę, kuri dar nuo apšaudymo mums nebebuvo svarbi, galiausiai išstūmė dar baisesni dalykai. Iš visų kerčių sklido beviltiški moterų klyksmai:

– Šauk, nušauk gi!

* Dešimt Egipto rykščių – biblinės nelaimės, kuriomis Dievas baudė senovės Egiptą: krauju pavirtęs vanduo, varlės, uodai, musės, galvijų maras, vortys, kruša, skėriai, tamsa ir pirmagimių mirtys (Išėjimo knyga, iš 7–11).

** Sulfanilamidų grupės vaistinis preparatas, naikinantis streptokokus, chemiškai giminingas streptocidui.

Bet tie padarai tikriausiai verčiau būtų ėję imtynių nei griebęsi ginklo.

Greitai moteris nebeturėjo jėgų priešintis. Per keletą valandų jų viduje įvyko lūžis, jų sielos mirė. Dabar jau sklido isteriškas juokas, nuo kurio rusai dar labiau siautėjo. Ar apskritai galiu rašyti apie šituos dalykus, baisiausius, kurie gali įvykti tarp žmonių? Ar kiekvienas žodis nėra kaltinimas sau pačiam? Ar nepasitaikė progų stoti skersai kelio ir mirti derama mirtimi? Taip, esu kaltas, kad dar gyvenu, todėl neturiu teisės ko nors nutylėti.

Kai grįžau iš miesto, gana protingai atrodantis majoras pasikvietė mane į Izoliavimo skyrių. Trisdešimt, gal keturiasdešimt rusų siautėjo tarp ligonių. Turėjau jam atsakyti, kas tie žmonės buvo. Ligoniai, žinoma, kas daugiau! Kokie ligoniai, tikslinasi majoras. Na, patys įvairiausi: sergantys skarlatina, vidurių šiltine, difterija... Kad suriko majoras ir puolė kaip tankas prie saviškių. Deja, buvo jau per vėlu; kai viskas aprimo, keturios moteris jau buvo nebegyvos.

Kažkada vėliau kartu su rezidente stovėjome žmonių kamšatyje, kuri vis susidarydavo prie rūsio galinio išėjimo, ir stebėjome lavonų plėšikus, kurie ryžtingai ir nesiblaškydami skubinosi pro mus. Kaip tik svarstėme, kaip parsigabenti mano pistoletą su penkiasdešimčia šovinių, kuri būvau paslėpęs netoliese po viena nuolaužų krūva. Staiga virš savęs išgirdome smarkesnę dundesį, pamatėme, kaip rusai iš paskutiniųjų mėgino metaliniais laiptais nuridenti nesprogusią bombą, kuri jau tris dienas gulėjo virš operacinės. Buvo per vėlu kur nors slėptis. Šypsodamiesi susižvalgėme ir tikriausiai abu pagalvojome: „Bent apsimokės – tiesiai į sausakimšą minią.“ Bet sunkusis daiktas tik persivertė ir tyliai bei ramiai liko būsoti ant laiptų aikštelės.

Sutemus mums pavyko parsinešti pistoletą, dėl viso pikto pasidėjau jį po ranka – pritvirtinau po operacinio stalo plokšte. Šiaip darėme tik tai, kas tą akimirką buvo reikalinga. Pavyzdžiui, Ambulatoriniame skyriuje tarp ligonių buvo ir daug nesužeistų

karininkų, kurie maldavo civilių daiktų, nes manė, kad tai jiems išeis į naudą. Savaiame suprantama, niekas nežinojo, kur tokių daiktų būtų buvę galima gauti. Bet tada prisiminėme mirusiuosius, suguldytus antrame aukšte tarp visokių sendaikčių. Kai tik teritorijoje lyg nesimatė besišlaistančių rusų, nemačiomis įsmukome ir išrengėme juos.

Pusiaunaktį, lydimas uniformuotos moters, į operacinę atvyko rusų gydytojas. Ir vėl išplieskė vilties kibirkštėlė. Gal jis bent kiek galėtų mus atjausti. Tačiau ir jis buvo prisigėręs, norėjo tik padaryti įspūdį savo palydovei. Jis atsistojo prie operacinio stalo ir ten gulinčiam sužeistajam tol spaudė kelį, kol tas pratrūko bavariskai keiktis („Tu paršpalaiki, patrauk savo nešvarias letenas nuo mano karkų!“) – tie žodžiai skambėjo kaip išganymas šioje aklo pasidavimo lemčiai atmosferoje.

Mačiau, kad gydytojo palydovė pastebėjo daugybę slaugytojų operacinėje ir perprato mūsų gudrybę. Jau baiminausi, kad vargšems beginklėms slaugytojoms per ją gali baigtis blogai, todėl man labai palengvėjo, kai, paniekinamai suraukusi nosį, ji išėjo.

Prancūzai buvo ypač malonūs. „Adieu, docteur!“ – šūktelėjo man vienas, kai buvau beparbloškiąs rusą, kuris rimtai ketino panaudoti savo automatinį pistoletą, kai jį išvariau. Jis griuvo ant žemės, o aš suskubau dingti, reikėjo nusivilkti baltą chalata, kad jis manęs taip greitai nesurastų. Netrukus prancūzus tikriausiai išvežė, nes daugiau nė vieno iš jų taip ir nepamačiau.

Už širdies griebė ir pas mus patekusių rusų pacientų užuojauta. Ypač dėkingi man jautėsi keturi vyrai, kuriems sėkmingai operavau peršautą pilvą. Prie kitų rusų jie turėdavo elgtis priešišškai ir vis ko nors reikalauti, nes bijodavo jų. Bet po visko kaskart paslapčia atsiprašinėdavo ir dievagodavosi, taip besielgiantys nelengva širdimi.

Ištuštintoje vaistinėje paryčiais sutikau vieną rusą. Kokią sekundę panorau kaip reikiant atkeršyti, juo labiau kad tamsoje jis klupinėjo vienui vienas. Kad ir mintys man šovė! Mozė

ir egiptiečiai! Bet kur paskiau dėti lavoną? Čia jį bet kas rastų. „Nepakenktų, blogiau jau vis tiek nebūs! Ne, palik jį ramybėj, jis tik apgailėtinas nelaimėlis kitų rankose.“

Ilgai vargau su viena operacinės slaugytoja, kuri norėjo atimti sau gyvybę. Maldavau jos vardan Jėzaus Kristaus likti su mumis. Kiti argumentai jos nebeįtikino. Galiausiai įkalbėjau.

O, kiek pavydžių žvilgsnių mirusiesiems reikėjo iškęsti! Smulkutė moteris ant operacinio stalo visiems mums aplinkui buvo ramybės įsikūnijimas. Ką dar galėčiau papasakoti apie šią naktį? Dabar, brėkstant rytui, jčiau tik viena – tarsi stovėčiau tuščioje geležinkelio stotyje, nespėjęs į paskutinį traukinį, kuris dar būtų galėjęs nuvežti kitapus. Iš lėto į kaulus smelkėsi apatija – baisiausias priešas iš visų.

Ryte pas mus ėmė sukiotis keletas rusų, o vienas jų buvo tikras siaubo įsikūnijimas. Ne azijietis, o toks, kokių pasaulyje apstu. Sprendžiant iš uniformos, priklausė kariniam jūrų laivynui. Tačiau elgėsi taip grubiai, kad bemat jį pastebėjau ir nenuleidau nuo jo akių. Vis išnirdavo jo siaubo perkreiptas veidas. Kaip tik ėjau per kiemą, kai jis žirklėmis dviem senstelėjusioms moterims nuo kūno karpė drabužius. Jos taip ir liko stovėti tarsi miegotų, o iš daugybės žaizdų sroveno kraujas. Atsinešiau pistoletą ir paslėpiau jį didelėje bombos išmuštoje duobėje priešais pagrindinį įėjimą, pro kurį ir patekdavo visi įsibrovėliai. Čia pirmiausia turėjo būti įmanoma jį sučiupti vieną. Kurį laiką čia ir pratūnojau sušalęs, viskam abejingas, bet veltui. Visgi teko palikti savo poziciją, nes pagrindiniame pastate visi sujudo.

Atsidūręs operacinėje, susyk supratau, kad kažkas įvyko. Į mane sužiuro išsigandusios slaugytojos. Rezidentė stovėjo prie operacinio stalo ir kaip įprasta tvarstė. Bet tos akys! Dieve mano! Lyg dyglis būtų pervėręs man dar likusią sielą. Išlinkau lauk ir parkritau kažkur ant metalinės lovos grotelių. Miegot, miegot ir nieko daugiau nematyt. Gana. Po kurio laiko ji jau stovėjo šalia manęs suplėšytais drabužiais, ranka mėgindama mane paguosti.

Pasižymėjęs folkssturmo kovotojas apdovanojamas 2-ojo laipsnio Geležiniu kryžiumi.

Šešiolikmetis folkssturmo kovotojas, ginkluotas pistoletu-kulkosvaidžiu MP 40.

Sovietų surengtų žudynių Metgetuose aukos.

Sovietų ir Vakarų sąjungininkų daug kartų bombarduoto Karaliaučiaus panorama. 1944–1945 m.

Sugriauto Karaliaučiaus vaizdas. Dono bokštas ir Rosgarteno vartai.

Viena iš barikadų Karaliaučiaus gatvėje.

Sovietų kariai linksminasi Berlyne kapituljavus Vokietijai. Už jų ant sienos matyti vokiškas užrašas „Berlynas liks vokiškas“. 1945 m. gegužė.

Vokiečių belaisviai ardo Karaliaučiaus gatvėse stovinčias barikadas.

Vokiečių pabėgėliai iš Rytų Prūsijos, 1946 m.

Iš Lenkijos perkelti vokiečiai Berlyne 1945 m.

Iš sovietų ir jų sąjungininkų kontroliuojamų teritorijų deportuojami vokiečiai atvyksta su manta į geležinkelio stotį.

